

BELEIDSNOTITIE ZONNEPARKEN VLAGTWEDDE

PROJECT

Beleidsnotitie Zonneparken Vlagtwedde

OPDRACHTGEVER

Gemeente Vlagtwedde

OPSTELLER

Rho adviseurs voor leefruimte

Projectleider: [REDACTED]

Druifstreek 72

8911 LH Leeuwarden

t: 058 256 2525

w: www.rho.nl

DATUM

20 juni 2017

STATUS

Ontwerp

BELEIDSNOTITIE
ZONNEPARKEN
VLAGTWEDDE

INHOUD

1.	INLEIDING	6
1.1.	Aanleiding	6
1.2.	Context en positiebepaling	6
1.3.	Uitvoering aan duurzaamheid	6
2.	VISIE OP ZONNESTROOM	8
2.1.	Ambitie en uitvoering	8
2.2.	Zonneparken	8
3.	KANSRIJKE LOCATIES	10
4.	LANDSCHAPPELIJKE INPASSING	16
4.1.	Voorbeelden van inpassing met landschapselementen	16
4.1.	Voorbeelden van inpassing in landschapsstructuren	18
	BIJLAGEN	20
1.	Meervoudig ruimtegebruik	18
2.	Inpassing in grootschalige landschappen	24

1. INLEIDING

1.1. Aanleiding

De aanleiding voor deze beleidsnotitie is de wens van de gemeente Vlagtwedde om ruimte te bieden en sturing te geven aan de initiatieven voor het opwekken van zonne-energie. In de regio spelen verschillende initiatieven voor zonnepanelen met fotonvoltaïsche panelen (PV-panelen). Wij hebben de ambitie om in 2035 energieneutraal te zijn, dit betekent dat we hernieuwbare energie opwekken, dat we CO₂ neutraal zijn. Hiervoor moet een energietransitie plaatsvinden. Het opwekken van duurzame energie is een van de pijlers in het bewerkstelligen van deze energietransitie.

1.2. Context en positiebepaling

Nederland heeft vanuit de Europese Unie een doelstelling om in 2020 14% groene energie op te wekken. De Provincie Groningen heeft als doelstelling in 2020 300 MW duurzame energie op te wekken in zonneparken. Die ambitie moet ruimtelijk gefaciliteerd worden. Dat past in de Klimaatagenda (oktober 2013, actielijn 6) waarin de rijksoverheid aan gemeenten en provincies vraagt om hun 'toetsingskaders voor vergunningverlening aan te passen' en om 'in hun ruimtelijke plannen voldoende ruimte voor hernieuwbare energie op te nemen', en aldus de integrale afweging te maken tussen energie en andere functies.

1.3. Uitvoering aan duurzaamheid

Onze gemeente wil meewerken aan deze doelstelling. Wij hebben het energieakkoord Noord Nederland ondertekend. Hierbij hebben we ondertekend voor het ondersteunen van de kabinetsdoelstelling, namelijk het realiseren van 20% hernieuwbare energie in 2020 en een CO₂ reductie van 30% ten opzichte van 1990.

In deze beleidsnotitie wordt een uitwerking aan de omgevingsvisie gegeven. Wij zetten als gemeente in op het faciliteren van zonneparken om de volgende redenen:

- Het grote belang van de opwekking van duurzame energie;
- De impact op de omgeving is geringer dan bij windturbines. Zonneparken kunnen met een goede locatiekeuze en landschappelijke inpassing goed in de omgeving ingepast worden;
- Het flexibele karakter en omkeerbaarheid van zonneparken. Op termijn is ander gebruik van de grond opnieuw mogelijk;
- Initiatieven vanuit de gemeenten voor het opwekken van duurzame energie op zonneparken.

2. VISIE OP ZONNESTROOM

2.1. Ambitie en uitvoering

Voor zonne-energie spreken we ons uit in ambities. Daarbij zijn we bewust van het hoge ambitieniveau om klimaatneutraal te worden. Zonneprojecten kunnen een start zijn om de energietransitie op gang te brengen. Belangrijk is, dat er naast een ambitie ook concrete projecten worden geformuleerd. Projecten waarin we als gemeente de faciliterende rol nemen. We kunnen de initiatiefnemer ondersteunen, om te komen tot maatwerk op locatie. Belangrijk is dat bewust moet worden omgegaan met het huidige landbouw productielandschap en de aanwezige kwetsbare landschappen, zoals de natuurgebieden. De landschappen in Vlagtwedde zijn uniek voor Nederland en zijn kenmerkend voor de regio.

2.2. Zonneparken

Initiatieven voor zonnepanelen op daken worden ontwikkeld in onze gemeente. Deze vinden voornamelijk plaats op particuliere daken. We staan achter de ontwikkeling om zoveel mogelijk zonne-energie op daken te realiseren, maar de rol van de overheid is hierin beperkt. Daarom willen we ook ruimte bieden aan zonneparken op de grond. De realisatie van een zonnepark levert in één keer een groter vermogen dan op de daken, waardoor de verliezen aan energie beperkter zijn. De energiewinning middels grotere zonneparken kan in een korte periode een substantieel deel in de opgave om klimaatneutraal te willen zijn, betekenen. In aansluiting op het provinciaal beleid willen we ook ruimte bieden aan energieopwekking bij de dorpen.

Lokale initiatieven zijn in de noordelijke provincies in opkomst. Deze ontwikkelingen, bijvoorbeeld in de vorm van lokale energiecoöperaties, willen we stimuleren en faciliteren. Wij zullen dit samen met de Provincie zowel organisatorisch als financieel ondersteunen. De impact op de omgeving en het landschap moet bij iedere afweging worden meegenomen. Hier zal zuinig en bewust mee worden omgegaan. Kleinere ontwikkelingen, zoals zonneparken op agrarische bouwpercelen zien we als kans voor verbreding van de landbouw. Energiewinning als agrarische neventak levert een (tijdelijke) significante financiële bijdrage op in de agrarische bedrijfsvoering. Na de looptijd van een zonnepark (20-30 jaar) kunnen de gronden weer in gebruik worden genomen als landbouwgrond.

Voor de grootschalige zonneparken zien we kansen voor de ontwikkelende markt. Het meervoudig gebruik van de ruimte bij een zonnepark heeft voor ons de voorkeur, omdat de parken een grote claim leggen op landbouwgrond. Voorbeelden van meervoudige ruimtegebruik zijn: een combinatie met (kleine) veeteelt, zonnepanelen gecombineerd met waterindundatie of zonneparken gecombineerd met akkerbouwgewassen. Hiervan worden in bijlage 1 voorbeelden gegeven. Dit ter inspiratie en uitdaging voor de ontwikkelende markt. Het denken over zonneparken in grootschalige landschappen, levert ideeën op over hoe deze parken geplaatst kunnen worden in het landschap. Welke relatie is er mogelijk met de ondergrond en de lijnen uit het landschap? Deze ideeën staan uitgewerkt in bijlage 2.

Omvang zonnepark

De omvang van een zonnepark kan variëren tussen kleine parken bij dorpen (1 a 2 ha) en grote parken in het veenkoloniale landschap. Een groot deel van het buitengebied is een agrarisch productielandschap, waar een omzetting naar een energieproductielandschap niet ondenkbaar is. Energiewinning wordt hier gezien als productie 'gewas'. In de veenkoloniale landschappen kan een zonnepark worden ontwikkeld binnen de landschappelijke maat. Een zonnepark met een omvang van 100 ha past binnen het grootschalige landschap.

Ambitie

Samen met de gemeente Bellingwedde zullen we een ambitie uitspreken voor het opwekken van duurzame energie. Dit werken we uit in de Notitie Duurzaamheid Westerwolde. Aan de verschillende stakeholders, waaronder de inwoners, stellen we de vraag waar en hoe deze duurzame energie opgewekt kan worden.

Participatie

Belangrijk is dat omwonenden vanaf de start van een initiatief betrokken worden bij het ontwerp van het zonnepark en de mogelijkheden voor participatie. Initiatiefnemers zullen vanaf het begin duidelijkheid moeten geven over de mogelijkheden van participatie. Omwonenden en inwoners kunnen dan de afweging maken of ze hierin en op welke manier ze willen deelnemen. Bijvoorbeeld door een contributie voor een dorpsvereniging, het energieneutraal maken van een school of de aanleg van een (energie) wandelpark.

Maatwerkbenadering

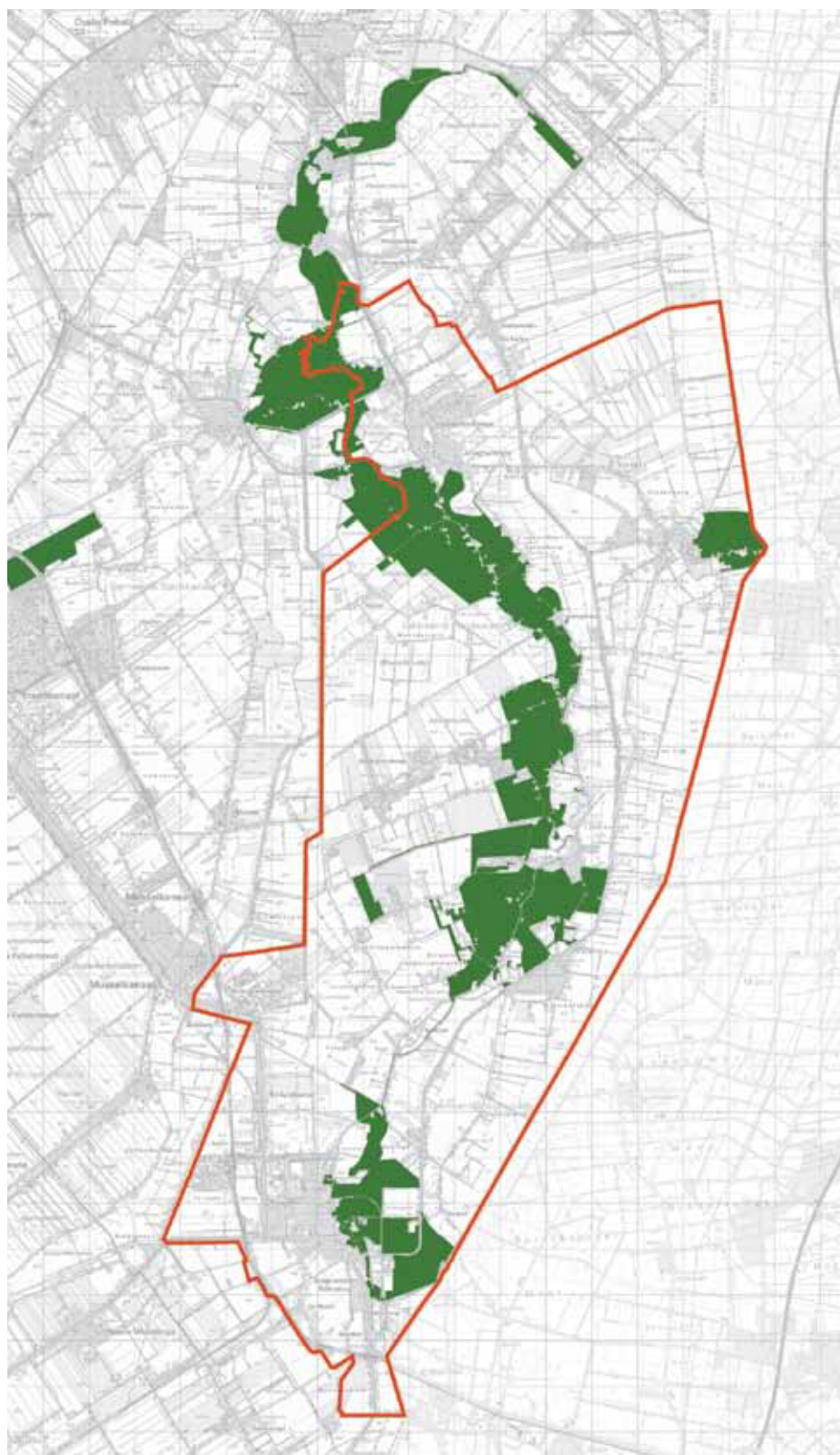
De gemeente prefereert het om, voordat een ontwikkeling wordt aangevraagd, met de ontwikkelende partij in gesprek te gaan over het initiatief. De gemeente wil in dit (keukentafel) gesprek de kwaliteitscriteria voor een gebied aan een ontwikkelende partij mee kunnen geven en hierover meedenken. Vanuit de provincie is vanuit de maatwerkbenadering gewenst mee te denken over omvang, landschappelijke voorwaarden, afstand tot bebouwing en de relatie met de schaal van het dorp.

Dit rapport bevat voorwaarden op beleidsniveau over kansrijke locaties en inpassingsprincipes voor zonneparken. Het doel is om tot initiatieven te komen die deze randvoorwaarden en principes toepassen. Hiermee willen initiatiefnemers stimuleren om kwalitatief goede zonneparken te maken. Initiatieven die slechts minimaal aan de randvoorwaarden en principes voldoen, kunnen niet vanzelfsprekend op medewerking van de gemeente rekenen. Daarnaast genieten lokale initiatieven bij ons de voorrang op initiatieven van projectontwikkelaars.

3. KANSRIJKE LOCATIES

Om tot een goede inpassing in de omgeving te komen is de ligging in het landschap sterk bepalend. Een zonnepark heeft een ruimtelijke impact, die wordt bepaald door de hoeveelheid grond die in gebruik wordt genomen en de zichtbaarheid van het zonnepark vanuit de omgeving. Deze impact is groter in open landschappen en landschappen met een bijzonder karakter. We kiezen ervoor de gebieden met hoge landschappelijke waarde uit te sluiten voor de ontwikkeling van zonneparken. Dit zijn de Natuur Netwerk Nederland (voorheen EHS) gebieden zoals deze staan aangegeven in de Omgevingsverordening Groningen.

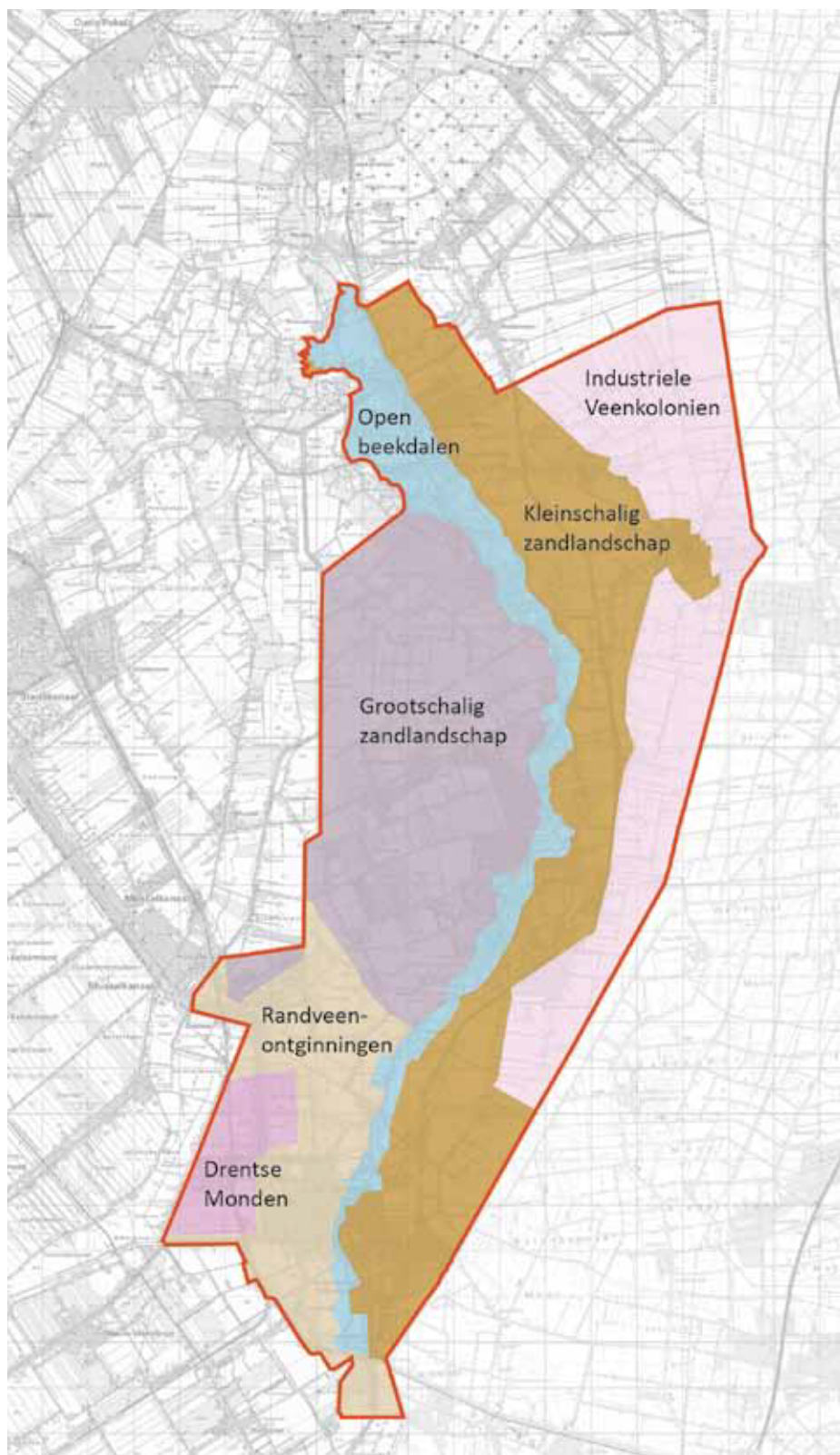
Figuur 1.
Natuur Netwerk Nederland

■ Natuurgebieden
Natuur Netwerk Nederland
(NNN)

Landschappen

De landschappen in Vlagtwedde zijn verschillend van schaal en identiteit. Het beekdal van de Ruiten Aa is kleinschalig en open. Het kleinschalig zandlandschap wordt gekenmerkt door bomensingels en hier liggen de kernen. Kleinschalige zonneparken aansluitend aan de kernen of op de bedrijventerreinen zijn hier passend.

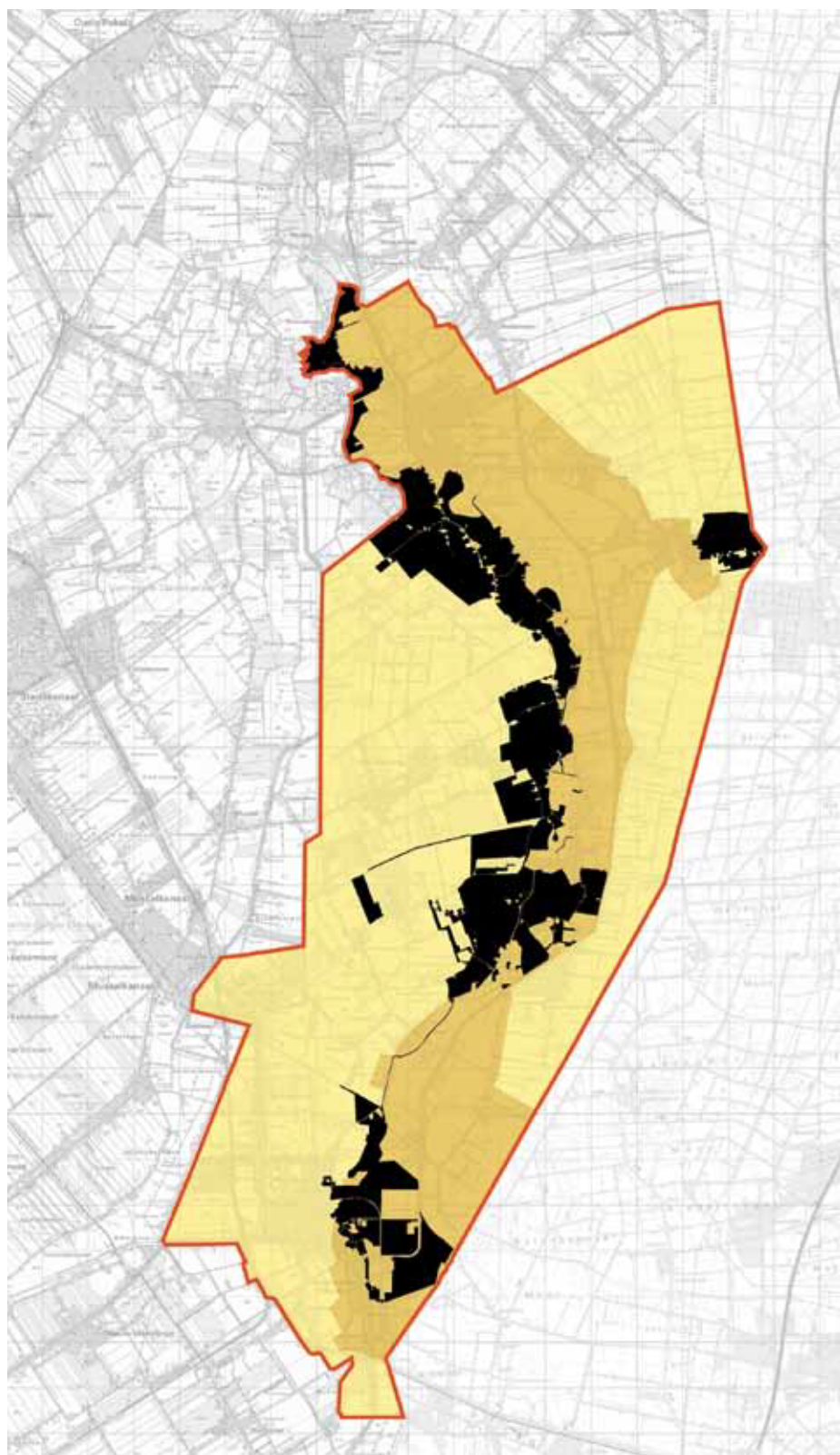
In de grootschalige landschappen liggen kansen voor energieproductie. Hierin speelt niet alleen de grootschaligheid een rol maar ook landbouwkundige productiewaarde. Dit zal in een afweging meegenomen worden.

Figuur 2.
Landschappen

Kansrijke locaties

- Natuurgebieden (NNN) uitgesloten;
- Initiatieven vanuit dorpscorporaties passend bij de aard en schaal van het dorp voor kleinschalige zonneparken in kleinschalige landschappen, aansluitend aan bestaand stedelijk gebied – circa 2ha;
- Grote zonneparken – circa 100ha, als invulling van het energieproductielandschap binnen de veenkoloniale structuren. Deze begrenzing is indicatief. Dit kan in de landschappen Industriële Veenkoloniën, Grootschalig zandlandschap, Randveenontginningen en Drentse Monden. Voor deze grote parken geldt dat er een minimale afstand van 1000m geldt tussen de bestaand stedelijk gebied (ook de linten) en een zonnepark.

Figuur 3.
Kansrijke locaties

- kansen voor grootschalige zonneparken
- kansen voor kleinschalige zonneparken
- zonneparken uitgesloten

4. LANDSCHAPPELIJKE INPASSING

Daar waar zonneparken wel zijn toegestaan, is de wijze van inpassing in ieder landschap anders. Ieder landschap vraagt om gebruik van de eigen kenmerkende landschapselementen en om een reactie op de aard van het landschap. Hiervoor geldt maatwerk. De ruimtelijke kwaliteit van een zonnepark wordt bepaald door de keuze voor structuur: bewust wel of niet zichtbaar zijn van het park, de hoogte van de panelen en het inspelen op de aanwezige landschappelijke kwaliteiten. Het verschil in grootschaligheid en kleinschaligheid in landschap is bepalend voor de te kiezen inpassing. Met voorbeelden geven we aan welke opties het landschap biedt, om het landschap zoveel mogelijk te respecteren.

4.1 Voorbeelden van inpassing met landschapselementen

Boomsingels

Een van de kenmerkend landschapselementen in zowel het kleinschalig als het grootschalig zandlandschap zijn de boomsingels. Die kunnen worden toegepast in de afscherming van het zonnepark. Door een groene rand kunnen de parken uit het zicht worden onttrokken. Het versterken van de onderbegroeiing geeft ook de mogelijkheid om een hekwerk onzichtbaar te maken. Indien het park binnen een landschappelijke 'kamer' wordt geplaatst is een open ruimte tussen boomsingel en de zonnepanelen gewenst. Hierdoor is er minder last van schaduw en blijft de boomsingel als los element zichtbaar.

Sloten

In de open landschappen of in het beekdal zijn sloten kenmerkende landschapselementen. Een brede sloot kan een hekwerk rond een park vervangen.

Dijken

Oude dijken komen voor de in de open polders. Een bestaande of een nieuw aan te leggen dijk is een landschapselement dat kan worden toegepast om het zonnepark aan het zicht te onttrekken. Een route over de dijk kan juist de zichtbaarheid vergroten.

Lijnen

Bij zichtbare zonneparken is het van belang dat de panelen geordend worden binnen de lijnen van het landschap. Dit kunnen boomsingels of slotenpatronen zijn. Ook de ondersteunende bebouwing moet binnen deze lijnen blijven.

hoge panelen (ca. 2 tot 3 m.)

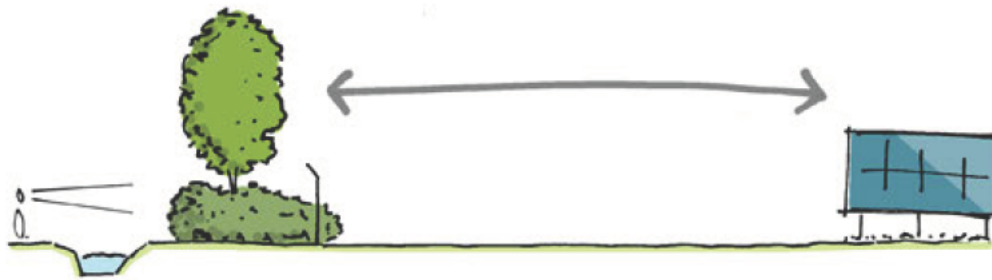

middelhoge panelen (ca. 1 m. tot ooghoogte)

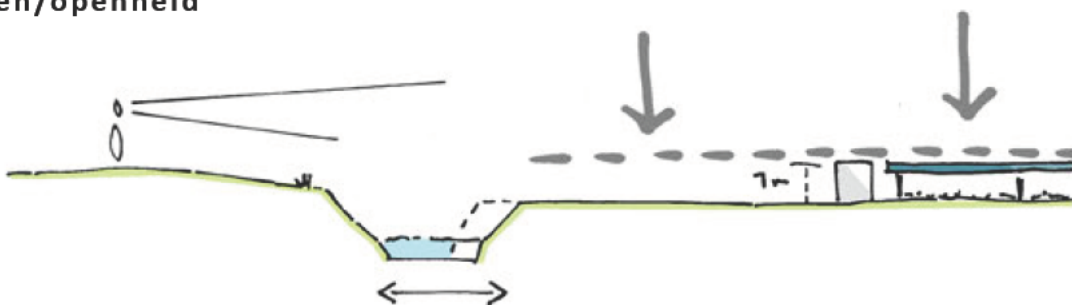

lage panelen (tot ca. 1 m.)

Boomsingels

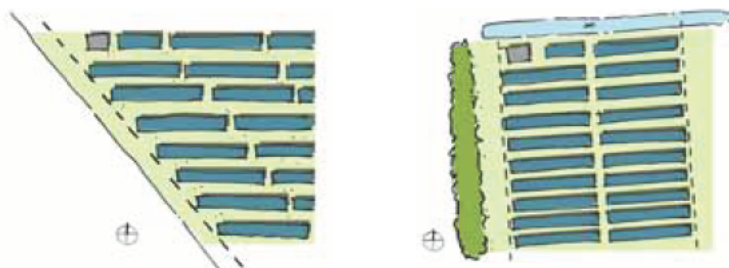
Sloten/openheid

Dijken

Lijnen

4.2 Voorbeelden van inpassing in landschapsstructuren

Openheid

In een open landschap is het wenselijk de openheid te behouden. Dit kan bijvoorbeeld door lage panelen toe te passen, waar je overheen kan kijken.

Grootschalig landschap met grote kavels

Door de grote schaal van de kavels in de grootschalige landschappen (veenkolonien) zijn hier andere inpassingsprincipes van toepassing. Dit geldt voor de grote zonneparken van circa 100 ha.

Afstand vanaf weg tot panelen

In de grote open landschappen kan inpassing plaatsvinden door het zonnepark op grote afstand (bijvoorbeeld 300m) van de waarnemer te plaatsen. Hierdoor ontstaat een wijde tussen waarnemer en rand van het zonnepark zodanig dat details vervagen en het zonnepark niet excessief boven de horizon uitkomt.

Lijnen

Indien het park verder weg ligt van de waarnemers is de wens om de lijnen van het landschap strak te volgen minder van belang. De vorm zal minder herkenbaar zijn door de grote afstand. Strakke ordening langs de lijnen van het landschap is minder belangrijk door het beperkte effect.

Afstand van bebouwing tot panelen

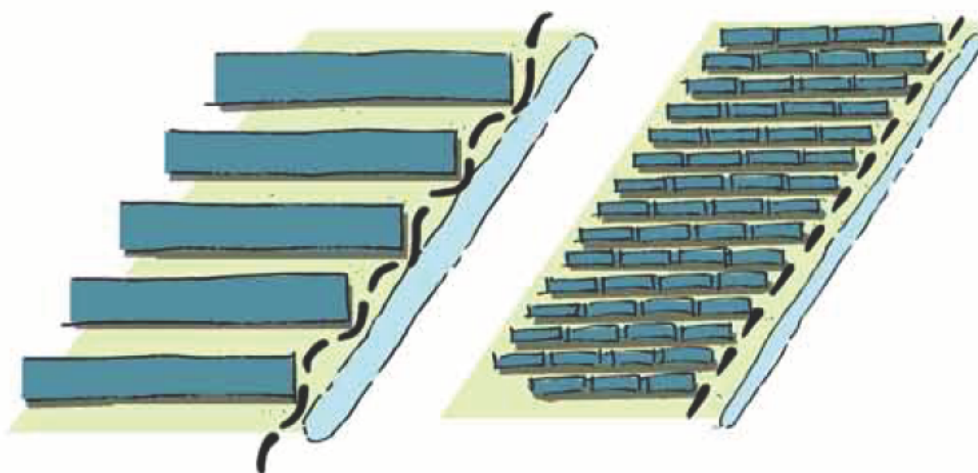
Daar waar een zonnepark in een open landschap te zien is vanuit bebouwd gebied, dient ongeveer 1 kilometer afstand tot die bebouwing aan worden gehouden. Deze afstand is niet nodig wanneer de panelen niet zichtbaar zijn door bijvoorbeeld onderbreking van het zicht door groen. Of wanneer de panelen, gezien vanaf het bebouwd gebied, wegvallen tegen een horizon van beplanting of bebouwing.

Afstand vanaf weg tot panelen

Lijnen op afstand

Bijlage 1. Meervoudig ruimtegebruik

1. Landschappelijke inpassing met agrarische waarde – afscherming met blauwe bessenstruik

Zonneparken die aan het zicht onttrokken worden, zijn veelal landschappelijk ingepast door langs de randen bomen, struiken en/of hagen aan te planten. Het doel is om het beeld van de zonnepanelen te vervangen door een groen, natuurlijk beeld. Hiervoor wordt veelal inheemse flora toegepast waardoor het geheel goed aansluit bij de omgeving.

Deze landschappelijke inpassing voegt ruimtelijke kwaliteit toe, maar kost ruimte. De landschappelijke inpassing kan in gebruik worden genomen als agrarisch productielandschap. De inpassing kan bijvoorbeeld bestaan uit gewassen die (voedsel)opbrengst leveren. Een voorbeeld is blauwe bessenstruiken. Deze zijn hoog genoeg om de panelen aan het zicht te onttrekken en de bessen kunnen geplukt worden.

Impressie inpassing met blauwe bessen

Blauwe bessen kunnen machinaal geplukt worden

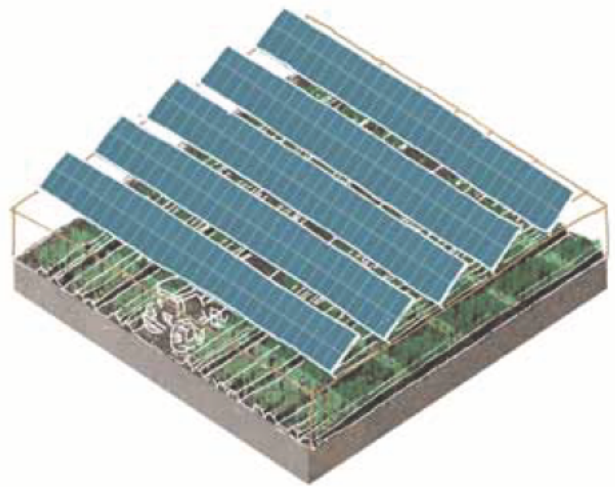

De inpassing kan onderdeel worden van een zelfpluktuin

2. Agrarisch energie productielandschap Schaduwminnende gewassen

Meervoudig ruimtegebruik: akkerbouw op grond en panelen is economisch (nog) niet rendabel in Nederland, omdat er te weinig zonlicht op de beplanting komt. De hoeveelheid zonlicht kan worden vergroot door de ruimte tussen de panelen te vergroten. De panelen kunnen op een dakconstructie worden geplaatst zodat het land kan worden betreden met een landbouwvoertuig.

Soorten die weinig zonlicht nodig hebben zijn hiervoor geschikt zoals bijvoorbeeld Chinese kool, mizuna, paksoi of andere Aziatische groenten (min 2 uur zon per dag).

Impressie gewassen onder zonnepanelen

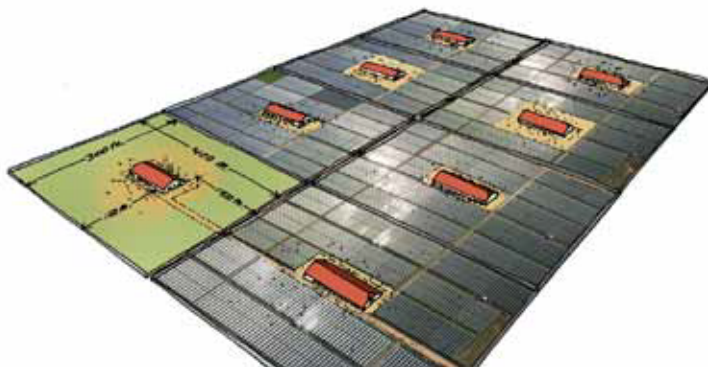
Beeld schaduwminnende gewassen

3. Agrarisch energie productielandschap kippenzonnepark

Kippen zijn van nature bosdieren die altijd nabij bos en bebouwing blijven. Het scharrelen onder en nabij zonnepanelen, in de nabijheid van een schuur, is een mogelijke verblijfsruimte voor kippen. De panelen dienen dan wel minimaal één meter vrij boven de grond te worden geplaatst.

Bij de meer duurzame manieren van kippen houden (vrije uitloop en biologisch) is ruimte rondom de stallen aanwezig waar de kippen vrij kunnen rondlopen. Bij biologische vrije uitloopeieren is de benodigde oppervlakte minimaal 4 m² per kip en kent een maximale afstand van 150 meter van de stal. Op basis van onder andere deze kengetallen zijn modellen voorstelbaar waarbij kippenstallen en panelenvelden gecombineerd worden. Hiervan zijn al voorbeelden in het buitenland.

De vormgeving van dit soort terreinen is afhankelijk van het landschap waarin het ligt. Het referentiebeeld van Yeowood Solar Farm kent een meer natuurlijke plaatsing vanwege de omgeving. In Vlagtwedde zijn ook meer strak georganiseerde terreinen denkbaar, omdat hier grote, open landschappen aanwezig zijn met een rechthoekige verkaveling. Onderstaand is een voorbeeld geschetst van zo'n bedrijf. Het beeld van de stallen past bij Vlagtwedde. Door meerdere kleine stallen toe te passen, is de maat afgestemd op de omgeving terwijl er wel een grootschalig bedrijf kan komen.

Impressie Vrije uitloopzonnepark

Beeld vrijeuitloopstal

Elke stal bevat een kleine 25.000 kippen en staat op een terrein van 12 hectare (300 x 400 meter). Hiervan kan 11 hectare gebruikt worden voor het plaatsen van panelen. Er is dus veel multifunctioneel gebruik van gronden mogelijk, tot wel 80%. Ook op de daken kunnen panelen geplaatst worden, rekening houdend met voldoende daglicht in de stal. De opstallen kunnen zowel onderdak bieden aan de kippen als aan de technische installaties van het zonnepark.

Het toevoegen van bouwvlakken ten behoeve van kippenschuren in combinatie met een zonneveld is niet toegestaan volgens de provinciale Omgevingsverordening. Een 'vrij uitloop zonnepark' zoals hiernaast afgebeeld sluit volgens ons juist aan bij de provinciale doelstellingen om over te gaan op meer duurzame en diervriendelijke vormen van (pluim)veehouderij. Wij stellen hierbij als eis voor deze vorm van meervoudig ruimtegebruik dat de combinatie van functies tijdelijke zijn. Zowel het zonnepark en de gebouwen zijn niet meer toegestaan na de aangewezen periode van 20 - 30 jaar. We verzoeken de provincie een oplossing te bieden voor tijdelijke bouwvlakken ten behoeve van meervoudig ruimtegebruik.

Beeld Yeowood Solar Farm – bestaand bedrijf waar zonnepanelen bij zijn ingepast in de landschappelijke setting.

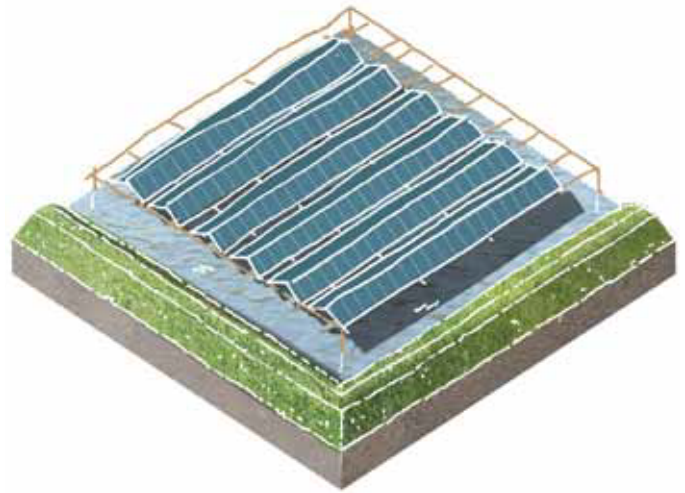

Beeld Yeowood Solar Farm – hekwerken met open onderzijde zodat de kippen er onderdoor kunnen.

4. Water en energielandschap – panelen in waterberging of op water inundatie

In Groningen zijn door de provincie en de waterschappen waterbergings en noodwaterbergingsgebieden aangewezen. Bergingsgebieden zijn bedoeld om bij wateroverlast (hoge boezemwaterstanden) boezemwater gecontroleerd in te laten en tijdelijk te bergen om overstromen of doorbreken van boezemkaden elders te voorkomen. De provincie Groningen geeft zo mogelijk bergingsgebieden ook andere functies (bijv. natuur, recreatie). Energiewinning kan ook met waterberging worden gecombineerd. Hierbij is van belang dat de panelen boven het (tijdelijke) water uitkomen. Het frame waarop de panelen kunnen worden neergelegd dienen afgestemd te worden op de gewenste bergingshoogte. Doordat deze gebieden voorzien zijn van een dijk, worden de parken uit het zicht gehouden.

Een combinatie met inundatievelden, die gewenst zijn in de Veenkoloniën om water vast te houden voor droge tijden, kan worden gecombineerd met zonnepanelen. Waterinundatie vindt plaats in een waterbak waar water in natte tijden kan worden ingelaten en weer worden toegepast in de landbouw in droge tijden. Boven deze waterbak geeft een frame met zonnepanelen de mogelijkheid voor dubbel ruimtegebruik.

Impressie zonnepanelen boven een inundatieveld

Drijvende zonnepanelen

5. Natuur en energielandschap – buffergebied rond natuur en zonnepark

Een zonneveld kan zorgen voor een beschermde omgeving voor verschillende planten en dieren. Wanneer de natuur binnen een zonneveld goed beheerd wordt kan dit een goede leefomgeving vormen voor dieren in de omgeving. Het zonneveld kan hierbij aangesloten worden op bestaande natuur maar kan ook een biotoop vormen voor verschillende flora en fauna.

In Duitsland zijn meerdere voorbeelden van zonnevelden die gecombineerd worden met beschermde natuur, zoals Salmdorf Solar Plant(dichtbij München), Lieberose (Brandenburg) en KobernGondorf.

Een bufferzone van zonneparken rondom bijvoorbeeld Natura 2000gebieden kan sterk bijdragen aan het opheffen van problemen als verdroging, vermesting en vergiftiging van deze gebieden vanuit de huidige agrarische omgeving. Dergelijke functiecombinaties (waarbij verschillende subsidiestromen kunnen worden “gestapeld”) worden echter nog nauwelijks onderzocht. Buffergebieden rondom de kern natuurgebieden zijn hiervoor geschikt.

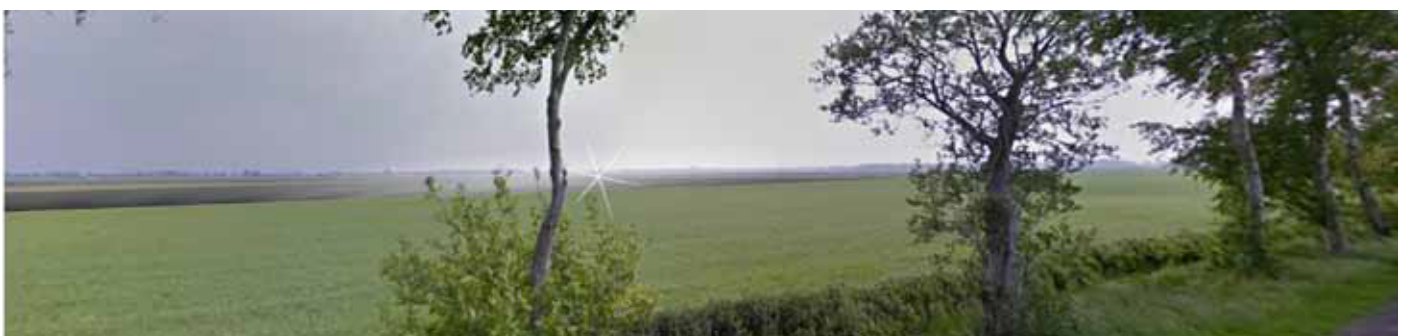
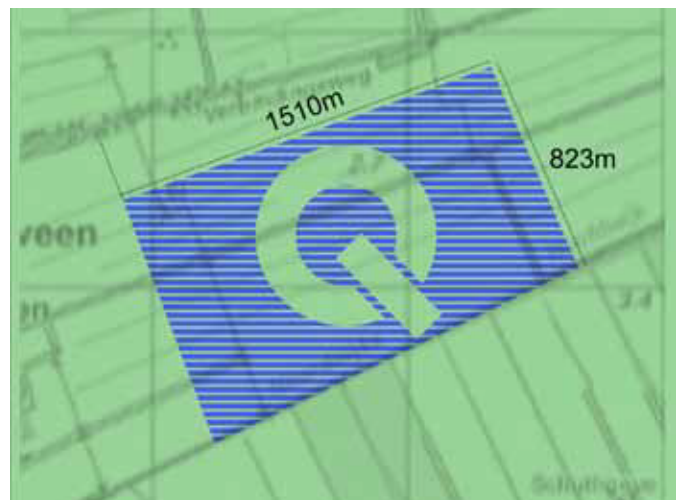
Bijlage 2. Inpassing in grootschalige landschappen

In de grootschalige landschappen zien we mogelijkheden voor zonneparken van ongeveer 100 ha. De landschappelijke maatvoering is dusdanig groot is dat deze grote parken hier passend zijn binnen de bestaande kavelgroottes. We hebben drie voorbeelden uitgewerkt ter inspiratie hoe 'gespeeld' kan worden met het ontwerp van zonneparken in het landschap.

Voorbeeld 1

Zichtbaar vanuit de lucht

In dit voorbeeld wordt het veld dusdanig groot dat een inpassing zelfs niet meer in de maatvoering van de omgeving gezocht moet worden. De "sky" is in dit geval werkelijk de limiet. En met dat gegeven wordt aansluiting gezocht met satellieten en luchtfotografie. De vormgeving wordt beleefd op 1:10.000. Door slim te draaien met de zonnepanelen kan een patroon worden gemaakt wat in het veld niet waarneembaar is maar juist vanuit de lucht wel. Dit patroon kan van alles zijn. In dit geval is gekozen voor het logo van een duurzame stroomproducent.

Voorbeeld 2

Lijn in het Landschap

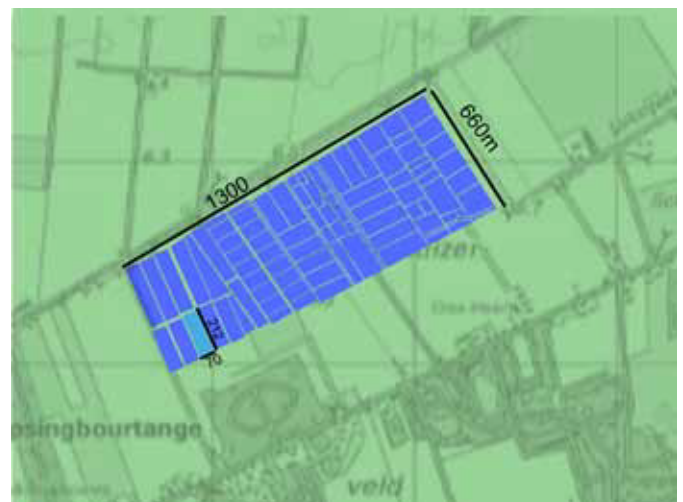
In dit voorbeeld worden een aantal velden als een element gecombineerd wat zowel op de grond als vanuit grote hoogte waarneembaar is. Door de keuze de velden ook op veldniveau als geschakelde elementen waarneembaar te maken zijn er eisen te stellen aan de maatvoering. Deze is weliswaar groot maar mag niet zo groot zijn als het vorige voorbeeld omdat de reeks zichtbaar en beleefbaar moet zijn.

Voorbeeld 3

Historisch besef

In dit voorbeeld wordt het zonneveld ingericht volgens de oude verkavelingspatronen. De historische kaart is de aanleiding om de verschillende compartimenten in het veld net even anders neer te leggen. Hierdoor ontstaat een patroon wat vanaf het veld waarneembaar is en met verduidelijking door middel van borden begrijpelijk gemaakt wordt.

XXXXXXXXXX

Rho

—
ADVISEURS
VOOR
LEEFRUIMTE